

Toplumsal Sorunlar ve Üniversite

Nuray E. Keskin

Doç. Dr.
Ondokuz Mayıs Üniversitesi İİBF.
E-posta:nerturkeskin@gmail.com

Özet: "Susturulmuş bir akademik camia var..." Bu sözler, Aralık 2011-Kasım 2014 tarihleri arasında Yükseköğretim Kurulu Başkanı olarak görev yapan Prof. Dr. Gökhan Çetinsaya'ya ait. Bu çalışma, Çetinsaya'nın sözlerinden hareketle Türkiye'de üniversitenin suskunluğu meselesini ele alıyor. Bu suskunluğun tarihsel nedenlerini hatırlıyor; güncel nedenlerini örneklendiriyor. Ve şu üç soru ekseninde üniversitenin işlevi ile toplumsal sorunlar karşısındaki konumunu tartışıyor: Gerçekte üniversitenin toplumsal sorunlar hakkında görüş belirtmesini -konuşmasını neden isteriz? Üniversitelerin toplumsal sorunları çözümleyici ve deşifre edici işlevi var mıdır? Üniversiteler etkili bir kamu politikası aktörü/politika analizcisi olabilirler mi?

Anahtar Kelimeler: Üniversite, Bilimsel Özgürlük, Akademik Özerklik, Toplumsal Sorunlar, Kamu Politikası

Social Issues and the University

Abstract: "There is a silenced academic community..." These are the words of Prof. Dr. Gökhan Çetinsaya who was the president of the Council of Higher Education between December 2011 – November 2014. This paper departs from the words of Prof. Çetinsaya and deals with the issue of the silence of the university, and reminds its historical roots and illustrates its present causes. It examines the role of the university and its stance on social issues around three questions: Why do we really want the university to express its views on social issues? Is there a role for the university to analyse and disclose social issues? Can the university be an influential public policy actor or policy analyst?

Keywords: University, Academic Freedom, Academic Autonomy, Social Issues, Public Policy.

*Cihân-ârâcîhâniçindedür arayı bilmezler
O mâhîler ki deryâiçredürderyâyı bilmezler
Hayalî*

Giriş

"Susturulmuş bir akademik camia var..." Bu sözler, Aralık 2011-Kasım 2014 tarihleri arasında Yükseköğretim Kurulu Başkanı olarak görev yapan Prof. Dr. Gökhan Çetinsaya'ya ait. Çetinsaya, görevden alınmadan bir ay

önce, yeni akademik yılın başında Al Jazeera'nin sorularını yanıtlamış ve şunları söylemişti: "Üzerimizde haklı olarak bir tedirginlik, çekingenlik var. Bu eleştiriliyor, 'Türkiye'nin meseleleri konusunda akademisyenler neden laf etmiyor' diye? Her dönemde akademi tasfiyelerle, yıldırımlarla karşılaşmış. 70'ler iç savaş ortamı. Hocaların sokaklarda öldürüldüğü bir ortam. 12 Eylül sonrası, 28 Şubat sonrası tasfiye ve yıldırma ortamı. Böyle bir süreci yaşamış kişilere 'neden susuyorsunuz' derken bu gerçekleri görmemiz lazım. Susturulmuş bir akademik camia var. 21. yüzyıl Türkiye'sinde akademisyenlerin de doğru bildiklerini kamuoyuyla paylaşmaları gerekiyor... İnsanların toplumsal olaylar üzerine beyanat vermeleri, fikirlerini açıklamaları kesinlikle düşünce özgürlüğüdür" (Al Jazeera, 2014).

Akademik özgürlükler, 25 Haziran 2014 tarihinde Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (SETA) tarafından düzenlenen "Geçmişten Günümüze Türkiye'de Akademik Özgürlük" başlıklı panelde tartışılmış ve burada da Çetinsaya, düşünce özgürlüğünün akademisyenler için solunan hava, içilen su kadar önemli olduğuna dikkat çekmişti (AA, 2014). Çetinsaya, Türkiye'de akademik özgürlük sorununun mevzuattan çok zihniyet ve kültürden kaynaklandığını belirtmişti.

Gökhan Çetinsaya'nın ardından boşalan YÖK Başkanlığı koltuğuna 2014'ün Kasım ayında Prof. Dr. Yekta Saraç oturdu. Hürriyet Gazetesi'nden Nuran Çakmakçı, YÖK Başkanlığı'na atandığı gün Saraç'la yaptığı röportajda kendine şu soruyu yöneltmişti:

"Sizden önceki Başkan Çetinsaya, üniversitelerin suskun olduğundan, tepki göstermediğinden şikâyet ediyordu. Siz ne düşünüyorsunuz?" Türkiye'de akademisyenlerin toplumsal sorunlarla ilgili konuşmadığını kabul eden Saraç, üniversite geleneğinin yerleşmemesini neden olarak gösterdi ve 'susturulmuşluk' ifadesinin siyasi bir söylem olarak değerlendirilebileceğini söyledi: "Kabul edelim, üniversitelerimizde toplumsal hadise ya da meselelerle ilgili konuşma isteksizliği bulunuyor. Bunun birden fazla sebebi var. Fakat bunun susturulma ile ifade edilmesini yanlış görüyorum. Bu durum dün de vardı, bugün de var. Bu, bizim üniversite geleneğinin tam yerleşmemesiyle ilgili. Aslında eğitim tarihimizin kadim bir geleneği var ama üniversite kültürü dediğimiz olgu daha yeni Türkiye'de. O kültür daha henüz yerleşmedi. Elbette üniversite hocasının, bir toplumsal meseleyle ilgili görüş açıklama ve eleştiri getirme ile siyasi figürlere hakaret etmeyi iyi ayırması gerekir. Kısacası 'susturulmuşluk' ifadesi ancak siyasi bir söylem olarak değerlendirilebilir" (Hürriyet, 2014).

Her iki başkan da Türkiye'de üniversite olgusuyla ilgili olarak "geleneksizlik, kültür ve zihniyet" sorununa dikkat çekmektedir. Bu sorundan yola çıkarsak Türkiye'de üniversitenin kısa geçmişinde 1933-1946-1960-1980 ve 1997 dönemlerinde gündeme gelen tasfiyelerin toplumsal bellekte derin bir iz bıraktığını görebiliriz.

Üniversitenin Kısa Geçmişi: Tasfiye Geleneği

Bu çalışmada Osmanlı'dan bugüne Türkiye'nin üniversite geçmişi uzun uzadıya anlatılacak değildir. Tek bir örneğe bakmak yeterlidir: 1919'da kabul edilen Darülfünun muhtariyeti (özerkliği), Cumhuriyet kadrolarınca geniş bir tensikat eşliğinde 1933'te kaldırıldığında bu dönem üniversite tarihimizde bir gerileme olarak değerlendirilmedi. Aksine, ilerlemenin önemli bir göstergesi olarak kabul edildi. 31 Mayıs 1933'te 2252 sayılı yasayla İstanbul Üniversitesi Kuruluş Kanunu kabul edilmiş ve 1900'de açılan Darülfünun'un varlığına son verilmişti. 13 Haziran 1946'da kabul edilen 4936 sayılı Üniversiteler Kanunu'yla üniversitelere ve hem de onun bünyesindeki fakültelere özerklik verildi. 1946'da özerkliğin yeniden kabulü, akademik özgürlükler için bir garanti teşkil etmedi; aksine bir riya örneği oluşturdu ve soğuk savaş rüzgârları üniversitelerde kimseye nefes aldırmadı. Üstelik 1946'da Ankara Üniversitesi'nin kuruluşu da bir tasfiye hareketiyle gerçekleşmişti. 1950'de adı demokrat olan bir partinin iktidara gelmesi de, 27 Mayıs darbesi de durumu değiştirmede. Cem Eroğul, Demokrat Parti'nin tarihini ve ideolojisini anlattığı eserinde, üniversitenin 1950'de DP'ye yakınlık duyduğunu belirtir. Ne var ki bu partinin anti-demokratik tutumu belirginleştikçe, öğretim üyeleri CHP'ye yakınlık duymaya başlamıştır. Bu yakınlığın fiili tezahürü olarak birçok profesör CHP'de görev almış bulunuyordu. İktidar, muhalefeti bu destekten yoksun bırakmak amacıyla, üniversite profesörlerinin partilerde fiilen görev almalarını yasaklayan bir kanun tasarısı hazırlamış ve 21 Temmuz 1953'te kanunlaşmasını sağlamıştır (Eroğul, 2013: 116). DP iktidarında 1954 seçimlerinden birkaç gün sonra kabul edilen 6435 sayılı yasayla (*Bağlı Buldukları Teşkilat Emrine Alınmak Suretiyle Vazifeden Uzaklaştırılacaklar Hakkında Kanun*) ise, bakanlıklara asker ve hakimler dışındaki tüm memur, müstahdem ve üniversite personelini neden göstermeden ve disiplin kararı gerekmeden işten uzaklaştırma yetkisi tanınmıştır. Bu karar ve işlemler için yargı yolu kapatılmıştır. Bu yasayla iktidara sınırsız genel azil yetkisi verilmiştir (Eroğul, 2013: 156). 1954 tarihli azil kanununun bir sonucu da üniversite özerkliğinin ortadan kalkması olmuştur. Söz konusu kanunun ikinci maddesine göre Milli Eğitim Bakanı, istediği üniversite üyesini işinden atabilecekti. Bunun tek şartı, ilgili üniversite senatosunun görüşünü almaktı.¹ Ancak, bu şart bağlayıcı değildi. Yani bakan, istediği takdirde senatonun görüşüne uymayabilirdi. Siyasal iktidarın hoşuna gitmeyen herhangi bir yöneticinin ya da üniversite üyesinin iktidarca işten atılmasına olanak veren bu hükmün, üniversite özerkliğini ve bilimsel özgürlüğü ortadan kaldırdığı açıktır (Eroğul, 2013: 157).

¹ 1940'lı yılların sonunda Türkiye'de üç üniversite bulunuyordu: İstanbul Üniversitesi, Ankara Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi. 1950'li yıllarda dört yeni üniversite daha kuruldu: Ege Üniversitesi (1955), Karadeniz Teknik Üniversitesi (1955), Orta Doğu Teknik Üniversitesi (1956), Atatürk Üniversitesi (1957). YÖK Yasasının kabul edildiği tarihte 19 olan üniversite sayısı günümüzde (109'u devlet, 69'u vakıf olmak üzere) 178'e ulaşmış bulunmaktadır.

27 Mayıs'tan sonra Ekim 1960'ta Milli Birlik Komitesi 147 öğretim üyesini üniversitelerden uzaklaştırdı. Görevine son verilenler arasında Emin Bilgiç, Ali Fuat Başgil, Sabahattin Eyüboğlu, Yavuz Abadan, Nusret Hızır, Tarık Zafer Tunaya, Minâ Urgan, Haldun Taner de vardı. Genelde bu tasfiyeler üniversite içinden gelen ihbarlara dayanıyordu. Tasfiyelerin yanında ayrıca, Oya Sencer, İdris Küçükömer ve Sencer Divitçioğlu'nun profesörlükleri reddedildi. Kararı protesto etmek için Fikret Narter (İTÜ), Sıddık Sami Onar (İstanbul Üniversitesi), Suut Kemal Yetkin (Ankara Üniversitesi) ve Turhan Feyzioğlu (ODTÜ) gibi rektör ve birçok öğretim üyesi görevinden istifa etti. 1962 yılında çıkarılan yasayla öğretim üyelerine geri dönüş hakkı tanındı.² 12 Mart ve ardından 12 Eylül rejimleri durumu daha da ağırlaştırdı (Timur, 2000: 343).

12 Eylül'de askeri müdahaleyi yapan kadrolar için üniversite "tüm kötülüklerin kaynağı; ders verilip uslandırılması gereken" bir kurumdu. Bu dönemde Kenan Evren'in Le Figaro Gazetesi'ne verdiği beyanat şöyledir: "12 Eylül'den evvel bir anarşi ve terör arenası haline getirilmiş olan üniversitelerimizi ve okullarımızı, gerçek anlamda eğitim müesseseleri haline getirme yolunda tedbirler alınmıştır..." 12 Eylül Darbesi'nden sonra 1983 yılında, 1971 yılında çıkarılan 1402 sayılı yasanın ikinci maddesi sıkıyönetim komutanlığınca değiştirilerek, akademik personelden, devlet memuruna kadar kamuda çalışan birçok kişinin görevine son verildi. Genelkurmay Başkanlığı'nın açıklamalarına göre toplam 4891 kamu personeli görevden alınmış ve 38 profesör, 25 doçent, 10 yardımcı doçent 1402'lik olmuştur.³ Üniversiteler personel yokluğu nedeniyle bu yasa yüzünden zor duruma düşmüştür. Üniversitelerde akademik eğitim düzeyinin düşmesine neden olan bu olay, Türkiye'de siyasi gerekçelerle üniversitelerde uygulanan en geniş tasfiyedir (Özen, 2002). Ancak 1402'lik olmak istemediğinden bizzat istifa yolunu seçenler dahil edildiğinde kadro dışı bırakılanların toplam sayısının 20.000 civarında olduğu öne sürülmektedir.⁴

Son olarak 28 Şubat sürecinde üniversitelerde yaşananlar da çeşitli toplumsal kesimlerce programlı ve sistematik bir tasfiye olarak değerlendirilmektedir. Eğitim Bir-Sen, "Rakamlarla 28 Şubat Raporu" başlıklı

² Haldun Taner, Dostoyevski'nin aynı adlı tamamlanmamış öyküsünden esinlenerek, 147'lerin görevden alınışıyla ilgili "Timsah" adlı oyunu yazdı.

³ Prof. Dr. Cevat Geray, 8 Şubat 1983'te sarı renkli bir zarf alır. Zarfın içinden Rektör Tarık Somer imzalı bir mektup çıkar. Kısacık mektupta yer alan cümleler aynen şöyledir: "Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı'nın 07.02.1983 tarihli yazılarına uyularak 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanunu'nun 2301 ve 2766 sayılı kanunla değişik 2. Maddesi gereğince görevinize son verilmiştir. Bilgilerinizi saygı ile rica ederim."

⁴ Prof. Dr. Emre Kongar, sakalını kesmesi istendiğinde; "Sakal benim eşimin egemenlik alanıdır, devletin egemenlik alanı değildir" diyerek 15 Şubat 1983 tarihinde askeri rejimin üniversite konusundaki uygulamalarını ve YÖK'ü protesto etmek için, üniversiteden istifa etmiştir. Haldun Özen, 12 Eylül döneminde Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde öğretim üyeliği görevini sürdürürken tanık olduğu kıyımı içine sindiremeyenlerden. Bu politikayı protesto etmek amacıyla Nisan 1983'te görevinden istifa etti. Özen istifa etmekle kalmadı, sonraki yaşamını da neredeyse 1402 sayılı yasaya karşı mücadeleye adadı.

basın açıklamasında, 28 Şubat sürecinde, 12 Eylül 1980 sonrası yaşanan tasfiyeye benzer biçimde, özellikle araştırma görevlilerinin, yardımcı doçentlerin ve doktora öğrencilerinin akademik hayatlarının sona erdirildiğini vurgulamaktadır (Eğitim Bir-Sen, 2015).

Türkiye üniversite tarihi içindeki bu kısa gezi bazı ipuçları vermektedir. Peki, geçmişte olup bitenler bugün şikayet edilen suskunluğun yegane nedeni olarak gösterilebilir mi? Bu suskunluğun güncel nedenleri yok mudur?

Geleneğin İzini Sürmek: Güncel Vakalar

Adana Eğitim-Sen'in 12 Mart 2015 tarihli basın açıklaması üniversitelerdeki baskı ortamına dikkat çekmektedir: "Akademisyenlerin ahlaki sorumluluğu; hakikati anlamak, dünyaya ilişkin bir kavrayışa ulaşmak ve insanlara aktarmak üzere düşünmek ve çalışmaktır. Gönüllü ve mutlu köleler yetiştirmek, 'makbul zihniyete hizmet etmek' onurlu bir akademik duruşu inkâr etmektir. Tüm bu tahakküm, baskı ve korku mekanizmalarına rağmen 'düşünmek', 'eylemek' ve düşündüklerimizi özgürce paylaşmak 'akademinin onuru'dur. Eleştirel düşüncüyü, düşünce ve ifade özgürlüğünü, akademisyenin kişilik haklarını tehdit eden ve tüm bunları tahakküm altına almak üzere korku salan, akademisyenleri itibarsızlaştırmak, yalnızlaştırmak ve toplumsal alanlardan 'sürgün' etmek üzere çalışan mekanizmayı görüyoruz ve kınıyoruz." Eğitim-Sen bu açıklamayı Çukurova Üniversitesi'nde Hukuk Fakültesi Genel Kamu Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Taylan Koç hedef alınarak imzasız ve mahlaslı bildiriler dağıtılması üzerine yaptı. 9 ve 10 Mart tarihlerinde dağıtılan bildirilerin ilk ikisinde Koç'un ismi geçirilmezken, üçüncüsünde ismi de anılmıştı. Bildirilerde, Taylan Koç'un derslerinde paylaştığı bazı ifadeler cımbızlanmış, hükümet karşıtı olduğu iddia edilen yorumları sertçe eleştirilmişti (sendika.org, 2015).

Eğitim-Sen'i bu açıklamaya götüren olaydan başlayarak, son yıllarda gündeme gelen benzer vakaları gözden geçirdiğimizde, yukarıda söz edilen akademik suskunluğun nedenlerini daha iyi anlayabiliriz. İlk olarak Onur Hamzaoğlu olayı örnek verilebilir. Kocaeli Üniversitesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı Başkanı Hamzaoğlu, yürüttüğü araştırmada, annelerin ilk sütünde ve bebeklerin ilk kakalarında ağır metaller ve eser elementler saptayınca, araştırma bulgularını 2011 yılında basın yoluyla kamuoyuna açıklamıştır (Terzi, vd., 2013). Bu açıklama üzerine Büyükşehir Belediye Başkanı ve Dilovası Belediye Başkanı "araştırma sonuçlarını halk arasında panik ve korku yaratmak amacıyla kullandığı" iddiasıyla Hamzaoğlu'nun hapis cezasıyla yargılanması için Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulunmuşlardır. Savcılık dosyaya görevsizlik kararı verip, 25 Mart 2011 tarihinde Kocaeli Üniversitesi (KOÜ) Rektörlüğü'ne göndermiş; Rektörlük 12 Nisan 2011 tarihinde Prof.Dr. Onur Hamzaoğlu hakkında ceza soruşturması açmıştır. Hamzaoğlu, aynı dönemde Sağlık Bakanlığı tarafından YÖK'e şikayet edilmiş, bu şikayet üzerine de 25 Nisan 2011 tarihinde KOÜ Rektörlüğü Prof. Dr. Onur Hamzaoğlu hakkında disiplin soruşturması açmıştır. Sakarya Bölge İdare

Mahkemesi 28 Mayıs 2013'te KOÜ Üniversitesi Rektörlüğü'nün Prof. Dr. Onur Hamzaoğlu'na vermiş olduğu disiplin cezasını iptal etmiştir.⁵

Bir akademisyen ile bir belediye başkanını karşı karşıya getiren ikinci vaka Mersin'de yaşanmıştır. Mersin Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Ali Ekber Doğan, 30 Mart 2014 yerel seçimlerinin ertesinde Mersin İmece Gazetesi'ne verdiği röportajda, yeni seçilen Mersin Büyükşehir Belediye Başkanı Burhanettin Kocamaz'ı eleştirdiği için hakaret davası ile karşı karşıya kalmıştır. Belediye Başkanı Burhanettin Kocamaz, Dr. Doğan'ın röportajdaki eleştirilerinin kendisine hakaret olduğunu iddia ederek suç duyurusunda bulunmuştur. Savcılık da bu başvuruyu yerinde bularak Dr. Doğan hakkında iki yıla kadar hapis ve kamu görevinden men edilme cezası talep ederek dava açmıştır. Söz konusu röportajda Ali Ekber Doğan, Belediye Başkanı Kocamaz'ın 1994-2014 yılları arasında belediye başkanlığı yaptığı Tarsus'taki uygulamalarından yola çıkarak Mersin seçim sonuçlarını değerlendirmiştir. Doğan röportajında, Tarsus'ta sosyal yaşamın muhafazakârlaştığını ve çok kültürlülüğün zarar gördüğünü öne sürmüştür, Mersin için de benzer eğilimin ortaya çıkabileceğine dair endişelerini dile getirmiştir. Mersin 2. Asliye Ceza Mahkemesi'nde görülen davada, dosyayı inceleyen mahkeme, Ali Ekber Doğan'ın hakaret suçunu işlediğine dair delil olmadığı gerekçesiyle beraatına karar vermiştir.

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 40. Yıldönümünde 6-10 Eylül 1988 tarihinde Lima'da toplanan Dünya Üniversiteler Servisi (WUS) Altmışsekizinci Genel Kurulu, *Akademik Özgürlük ve Yükseköğretim Kurumları'nın Özerkliği* başlıklı Lima Bildirgesi'ni kabul etmiştir (Lima Bildirgesi, 1988). Bildirge'nin 6. Maddesi şöyledir: "Akademik çevrenin araştırma işlevi ile ilgili tüm üyeleri bilimsel araştırmanın evrensel ilke ve yöntemlerine tabi olarak, herhangi bir müdahaleye maruz kalmaksızın araştırma, araştırmalarını sürdürme hakkına sahiptir. Bu kişiler aynı zamanda araştırmalarının sonuçlarını başkalarına özgürce iletme ve sansürsüz yayınlama hakkına da sahiptir." Bildirge'nin 16. maddesinde "tüm yükseköğretim kurumları diğer benzeri kurumlar ve kendi akademik çevreleri içindeki bireylerle baskıya maruz kaldıkları zaman dayanışma içinde olmalıdırlar" hükmü yer almaktadır. 18. maddede ise "devletlerin yükseköğretim kurumlarının özerkliğine müdahale etmemekle ve toplumdaki diğer güçlerin müdahalelerini önlemekle yükümlü oldukları" belirtilmektedir.

Lars von Trier'in *Nymphomaniac* filminin Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İnsan Hakları Merkezi'nde gösteriminin ardından Başbakanlık İletişim Merkezi'ne (BİMER) yapılan başvuru da güncel vakalara örnek olarak verilebilir. Kültür ve Turizm Bakanlığı Değerlendirme ve Sınıflandırma Üst Kurulu filmi gösterime uygun görmeyince söz konusu film Türkiye'de vizyona girmedi. SBF İnsan Hakları Merkezi, "bir üniversitenin insan hakları merkezi için müstehcenlik gerekçesiyle sınırlandırılan bir filminden daha iyi bir ifade

⁵ Süreç hakkında detaylı bilgiye ve mahkeme kararlarına şu adresten ulaşılabilir: <http://www.onurumuzusunuyorumuz.org/>

özgürlüğü atölyesi olamaz" gerekçesiyle yasaklanan filmi 14-15 Nisan 2014 tarihlerinde göstermiş, ardından da bir film eleştirmeninin katılımıyla von Trier sineması ve film üzerine bir tartışma düzenlemiştir. Şikayetçi filmin pornografik olduğunun bilinmesine rağmen gösterilmesine karşı çıktığını belirterek BİMER'e başvuru yapmış, gereğinin yapılmasını istemiştir. Başbakanlık gereğini YÖK'e, YÖK Ankara Üniversitesi Rektörlüğüne, Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Siyasal Bilgiler Fakültesi Dekanlığına, Siyasal Bilgiler Fakültesi Dekanlığı da İnsan Hakları Merkezi Müdürlüğüne yollamıştır. İnsan Hakları Merkezi Müdürü Doç. Dr. Kerem Altıparmak savunmasında şunları vurgulamıştır (Altıparmak, 2014):

"Anayasa'nın 27. maddesinde düzenlenen bilim ve sanat özgürlüğü hükmü "Herkes, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahiptir" kuralına haizdir. Bu hak sadece Anayasanın 1 inci, 2 nci ve 3 üncü maddeleri hükümlerinin değiştirilmesini sağlamak amacıyla kullanılamaz. Bir filmin üniversitede gösterilip tartışılmasının Anayasa'nın 1, 2 ve 3. maddeleri hükümlerini değiştirmeyi sağlamayacağı açıktır. Bilim ve sanat özgürlüğü, Anayasa'nın 26. maddesinde düzenlenen ifade özgürlüğünden de geniş bir koruma alanına sahiptir. Üniversiteyi farklı kılan, yasaklardan arınmış özgür bir tartışma ortamının varlığıdır... Üniversite, bir devlet kurumunun müstehcen olduğunu tespit ettiği bir eseri inceleyemezse bilim yapamaz, üniversite olmaktan çıkar. O nedenle, bilim özgürlüğü ifade özgürlüğünden de geniş bir korumadan yararlanmalıdır... Kültür ve Turizm Bakanlığı Değerlendirme ve Sınıflandırma Üst Kurulu filmin ticari dolaşım ve gösterimine ilişkin karar vermiştir. Merkezimiz tarafından yapılan etkinlik, ticari değil bilimsel bir etkinliktir. Filmden bir gelir sağlanması söz konusu olmadığı gibi herhangi bir ticari kayıdan söz edilmesi de mümkün değildir. Şüphesiz, her sanatsal ve bilimsel etkinlik tüm öğrencilerin veya tüm vatandaşların hoşuna gitmeyebilir. Ne var ki ifade özgürlüğü tam da burada değerlidir. AİHM'in yerleşik içtihadında belirttiği gibi "ifade özgürlüğünün sadece olağan karşılanan zararsız ya da önemsiz görünen bilgiler ya da düşüncelerin açıklanması açısından değil, ayrıca Devlete ve toplumun belirli bir bölümüne aykırılık taşıyan, onları şoke eden ve rahatsız eden düşüncelerin açıklanması açısından da geçerlidir." İnsan Hakları Merkezi tarafından yapılan etkinlik, zorunlu bir etkinlik olmayıp, sadece isteyenlerin katılımına açık bilimsel ve sanatsal bir etkinliktir. Ne başvuru, ne de başka bir öğrenci etkinliğe davet edilmemiş, katılımcılar lehine veya aleyhine hiçbir işlem yapılmamıştır. Bu koşullar altında, başvuru hangisinin ihlal edildiği de anlaşılamamıştır. Başvuru, izlediği bir filmin yasaklanmasını isteyerek üniversitede sansür uygulaması istemektedir ki bunun kabulü mümkün değildir. Başvuru, kendi hakları ihlal edilmeyen bir kişinin başkalarının ifade, bilim ve sanat özgürlüklerinin sınırlandırılmasını talep etmekten ibarettir. Yukarıda açıklandığı gibi bilimin sınırları akademik kurumlardaki öğrencilerin ahlaki değerleri ile belirlenemez. Böyle yapılacak olursa üniversitede bilim yapılamaz... Şüphesiz vatandaşların bilgi alma ve hak arama özgürlüğü çok değerlidir ve desteklenmelidir. Ancak BİMER'in hiçbir ön incelemeden geçirmeksizin, bu tür başvuruları akademik birimlere göndermesi hem bilimsel özgürlükler üzerinde tehdit yaratmakta hem de akademik birimlerin vakitlerini almaktadır. Bu nedenle, bu tür başvuruları bizzat Başbakanlık tarafından gerekçeli olarak reddedilmelidir. Başvuru gerekli görüyorsa, talebine ilişkin yargısal ve diğer idari yollar açıktır."

Yukarıda anlatılan olaylara benzer başka örnekler de verilebilir. Bu vakaların yanı sıra Yükseköğretim Kurumları Yönetici, Öğretim Elemanı ve Memurları Disiplin Yönetmeliği'nin kimi hükümleri akademideki suskunluğa dair fikir sunabilir: "Bilimsel tartışma ve açıklamalar dışında, yetkili olmadığı halde basına, haber ajanslarına veya radyo ve televizyon kurumlarına resmi konularda bilgi veya demeç vermek" kınama; "görev yeri sınırları içerisinde herhangi bir yerin toplantı, tören ve benzeri amaçlarla izinsiz olarak kullanılmasına yardımcı olmak" aylıktan kesme; "üniversite yöneticilerinden izin almadan yerinde toplantı yapmak, nutuk söylemek veya konferans, konser, temsil, tören, açık oturum ve benzeri faaliyetler düzenlemek" kademe ilerlemesinin durdurulması; "yurt dışında devletin itibarını düşürecek veya görev haysiyetini zedeleyecek tutum ve davranışlarda bulunmak" kamu görevinden çıkarma cezası kapsamında değerlendirilmiştir. (RG: 21.8.1982/17789) (Ek: RG-29/1/2014-28897).

Burada değinilmesi gereken bir başka nokta, parlamentoda grubu bulunan siyasal partilerden ikisinin programında üniversiteler üzerindeki baskının açıkça vurgulanıyor olmasıdır. Bu durum Adalet ve Kalkınma Partisi'nin programında şu sözlerle ifade edilmektedir:

"Yükseköğretimde köklü bir reforma ihtiyaç vardır. YÖK, üniversiteler arasında koordinasyon sağlayan, standart belirleyici bir yapıya kavuşturulacak, üniversiteler idari ve akademik özerkliğe sahip, öğretim elemanları ve öğrenciler üzerinde baskı, dayatma ve antidemokratik uygulamaların bulunmadığı, bilimsel bilginin ürettiği, araştırma ve öğretim faaliyetlerinin esas olduğu kurumlar haline getirilecektir."

Halkların Demokrasi Partisi programında ise konu şu şekilde ele alınmaktadır:

"Partimiz, bilimsel bilginin toplumsal yarar öncelenerek üretilmesini benimser. Bilimsel bilgiyi üretenlerin ifade ve akademik özgürlüklere sahip, genel bütçeden finanse edilen üniversite, enstitü ve araştırma merkezlerinde toplumsal sorumluluğu önceleyerek çalışmalarını sağlamayı hedefler. Üniversitelerin akademik ve bilimsel özgürlüğünü, YÖK'ün kaldırılmasını, üniversitelerin kendi bileşenleriyle yönetilmesi modelini savunan partimiz, gençler üzerindeki her türlü zor ve baskının, yıldırma politikalarının son bulmasını savunur ve bunun için mücadele eder."

Cumhuriyet Halk Partisi programında özerklik-demokratik katılım vurgulanmakta ve şöyle denilmektedir:

"CHP, bilimsel, mali ve idari özerkliği olan, Türkiye gerçeğinden kopmayan, ancak her alanda evrenselliği yakalayan, akademik rekabet ve demokratik katılım ilkelerini benimseyen, bilgi çağının üniversitelerini hedef almaktadır." Milliyetçi Hareket Partisi'nin programında bu yönde özel bir vurgu yer almamaktadır: "Üniversitelerin; ülkemizin ihtiyaç duyduğu insan gücünü yetiştiren, araştırma yaparak bilim ve teknoloji üreten, toplumsal gelişmeye önderlik eden, bilimsel yöntemlerle

meselelere çözüm üreten, dünya üniversiteleriyle yarışan eğitim kurumları hâline getirilmesi esas olacaktır."

Akademik atama ve yükselme kararları ile araştırmaların finanse edilmesi gibi konular da akademik özgürlüğü kısıtlamanın aracı olarak kullanılabilir. Bruinessen'e göre üstelik akademik özgürlüğe sınır çizenler yalnızca politikacılar ya da toplumsal güç grupları değildir; bazen başka akademisyenler de bunu isteyebilir (Bruinessen, 2011).⁶

Gerçekte üniversitenin toplumsal sorunlar hakkında görüş belirtmesini -konuşmasını neden isteriz? Üniversitelerin toplumsal sorunları çözümleyici ve deşifre edici işlevi var mıdır? Üniversiteler etkili bir kamu politikası aktörü olabilirler mi?

Üniversitenin İşlevi Nedir?

"Toplumsal kurumlar çeşitli ülkelerde bir itibar sıralamasına tabi tutulsalar, üniversiteler her yerde ilk sıralardan birini alır." Taner Timur'a göre bunun açıklamasını üniversitenin az çok herkes tarafından kabul edilen bir tanımında bulabiliriz "Üniversiteler gerçekleri arayan, bilim üreten ve onu yayan kurumlardır" (Timur, 2000: 13-14). Taner Timur, üniversitelerin her zaman bu tanıma uygun olmadıklarına dikkat çeker:

"Üniversitelerin tarih boyunca bilimsel araştırma ve bulgulara katkılarını elbette yadsıyamayız. Fakat insanlık tarihini gerçekçi bir biçimde sorgularsak üniversitelerin, hiç olmazsa yakın zamanlara kadar bu alanda tekeli bir konumda olmadıklarını kolayca görebiliriz. Gerçekten bilim ve felsefe tarihi, bize, bu alandaki yaratıcılığın çoğunlukla üniversite dışından, hatta zaman zaman da üniversiteye rağmen geldiğini gösteriyor."

Tek bir örnek yeterli olacaktır: Aydınlanma hareketinin en önemli düşünürlerinden ve modern demokrasinin kurucu babalarından J.J. Rousseau'nun üniversite ile hiçbir ilişkisi olmamıştır. Aydınlanma düşünürlerinin çoğu için aynı şeyi söylemek mümkündür. Günümüzde ise çağdaş uygarlığı temsil eden ülkelerin üniversiteleri, bu konudaki gelenekleri, altyapıları ve yatırımları dolayısıyla çağdaş bilimin tekeli ellerinde bulunduruyorlar. Ve geçen yüzyıllarda olduğu gibi, bilime üniversite ve araştırma kurumları dışından önemli bir katkı yapma olanağı kalmamıştır.

Üniversiteler her uygarlığın kendisini yeniden üretmek ve egemen sınıfların meşruluğunu sağlamak için geliştirdiği eğitim-öğretim sisteminin son halkası olarak değerlendirilmelidir. Üniversiteler çeşitli dönemlerde, farklı

⁶ Bruinessen, akademisyenlerin ve bilim adamlarının büyük çoğunluğunun egemen, kurulu bilimsel ve ideolojik paradigmalarda çalıştığına da dikkat çeker. Bruinessen'e göre egemen paradigmaya meydan okuyan gerçek bir eleştiri nadirdir.

üretim biçimleri içinde belli sınıfların ideolojik sarmalları içinde kurumsallaştılar ve özgül yapılarda ifadelerini buldular. Ya da toplumsal kriz dönemlerinde ve devrimci atımlarda karşıt güçlerin kavga alanı haline geldiler. Toplumsal işbölümünün gelişiminde 'okul'un uzantısı olarak ortaya çıkan üniversiteler, her toplumda egemen sınıfların ideolojisini üretmenin aracı oldular. Fakat bilgi ve ideoloji üretimi özgül bir nitelik taşıdığı ve kurulu düzeni tehdit potansiyeli içerdiği için, tüm eğitim kurumları gibi üniversiteler de daha başlangıçtan itibaren iktidarlar nezdinde kuşku ve endişe kaynağı oluşturdu.

Üniversite, en üst düzeyde araştırma ve bilgi oluşturma merkezi olarak, "bilginin masumiyeti ve yansızlığı" ilkesini korumak görevi ile yükümlüdür. Üniversite toplumsal güç odaklarından etkilenmeden, toplum çıkarı doğrultusunda bilgi üretmeli ve böylece demokrasinin vazgeçilmez unsuru olan doğru karar zeminini oluşturarak toplumun hizmetine sunmalıdır. Bu nedenle üniversite özerk olmalıdır. İzzetin Önder'in tanımıyla:

"Üniversite özerkliği kavramı, kurumsal özerklikle birlikte akademik özerkliği ve bilimsel özgürlüğü de içerir. Kurumsal özerklik, akademik özerkliğin ve bilimsel özgürlüğün oluşması için gerekli ortamı her koşulda hazırlayamaz, tam tersine akademik özerklik ve bilimsel özgürlük aşağıdan yukarıya kurumsal özerkliği yaratır. Aşağıdan yukarıya oluşturulacak doku, güçlü akademik kadro ve kararların alt örgütlerde alınması ile olasıdır. Akademik özerklik ve bilimsel özgürlük üniversite örgütlenme şemasının dikey değil, yatay olmasını gerekli kılar. Böyle bir şematik yapılanma içinde yönetsel kararlar alt organlar tarafından alınır, alınan kararlar rektör, dekan, müdür gibi idari görevle yükümlü olanlarca icra edilir. Kurumsal düzeyde üniversite özerkliği, yasal düzenleme ile görüntüsel olarak şekillendirilebilmesi nedeniyle kolayca sağlanabildiği halde, akademik özerklik, daha çok insan dokusuna ve niteliğine bağlı olduğundan kurum özerkliğine göre sağlanması çok daha zordur. Akademik özerklik, hiyerarşiye uymayan, baskıcı olmayan, kendine güveni olduğu kadar karşısındakine de saygılı olan, farklı fikirleri de dinlemeyi bilen ve anlamaya çalışan bireysel doku üzerinde yükselir." (Önder, 2007: 18).

Bunun ne kadar zor olduğu ve ne kadar zaman alıcı bir çaba gerektirdiği açıktır. Fakat toplumsal gelişmede kısa ve kestirme yollar yoktur.

Mehmet Ali Kılıçbay, üniversitenin sıradan bir doğru aktarım merkezi olarak algılandığı toplumlarda, tüm sistemin tedavüldeki ideolojilerden birine, yani kapalı ve kendiliğinden doğru bir yapılanmaya teslim olmak zorunda kaldığına dikkat çeker (Kılıçbay, 1989: 6-16). Öyleyse üniversite-demokrasi ilişkisi olmazsa olmaz boyutunda kurulmakta ve bu iki yönlü olmaktadır. Bunlardan birinin yaralanması, esir alınması ötekine aynen yansımaktadır. Kılıçbay, üniversite-demokrasi ilişkisini şöyle tarif eder:

"Türk insanı güzel sözlere meraklıdır ve bunların çeşitli ortamlarda dile getirilmesinden tat alınmaktadır. Ama ya içerik çözümlemeleri? Ne yazık ki sözün kendisine gösterilen itibar, içeriğine gösterilmemektedir. Oysa 'demokrasi bir fazilet rejimidir' deyişiyle kastedilen, demokrasinin farklı insanların biraradalığı olarak algılanmasına yöneliktir. Demokrasi,

birbirlerine benzeyen insanların tek tip, uygun adım yürüyüşleri değil, 'benzemezlüklerin armonisi'dir. Üniversite, bu demokrasi bağlamı içinde, bir toplumu armonik, uyumlu yapacak olan benzemezlüklerin başlıca üretilme kaynağı olarak ortaya çıkmaktadır."

Kılıçbay'a göre üniversite, demokrasinin temelinde yer alan kurumlardan biridir:

"Bilim adamının çağından ve toplumundan, ayrıca dünyadan sorumlu bir aydın olarak, bir siyasal görüşünün olmasının kaçınılmazlığı anlaşılmalı ve kabul edilmelidir. Demokrasilerde siyaset, bu işin profesyoneli dar bir grubun değil, tüm toplum katmanlarının meselesidir. Bir grubu siyasal düşüncelerden arındırmaya kalkışmak, onu siyasal toplumun dışına itmek, makineleştirmek ve demokrasiyi inkar etmekle eşanlamlıdır. Bilimsel kamuoyunun oluşmasına izin verilmeyen ortamlarda, demagoji bilimsel olanı tedavülden kaldırmaktadır."

İzzettin Önder, üniversitelerin neden konuşması gerektiğini şu sözlerle açıklamaktadır:

"Üniversiteler toplumu ileriye çeken aydınlanma merkezleridir. Düşünce özgürlüğünün önünde engel oluşturan baskıcı uygulamalara yer verilmemelidir. Tüm üniversite bileşenleri düşüncelerini açıklama, siyaset yapma, örgütlenme özgürlüğüne sahip olmalıdırlar. Üniversiteler toplumu ilgilendiren güncel politik sorunlar konusunda da düşünce üreten, toplumu duyarlılığa davet eden, aydınlatan kurumlardır" (Önder, 2007: 23).

Türkiye'de Kamusal Sorunlar

Türkiye eğitim, sağlık, istihdam, gelir dağılımı, sosyal güvenlik, çevre, konut, kalkınma, tarım, kentleşme, gıda güvenliği, enerji, vb. alanlarda çeşitli sorunlarla karşı karşıyadır. Bu sorunlar çözüm beklemektedir. Öte yandan bir alandaki politika uygulaması diğer alanları doğrudan etkilemektedir. Bu nedenle sorunlara ve sorun çözmeye odaklanmış bütüncül-disiplinlerarası bir yaklaşımla bilimsel bilgiye başvurularak kamu politikaları oluşturulması gerekmektedir. Üniversiteler hem sorunların saptanması hem de çözümü için politika önerileri geliştirilmesi bağlamında önemli bir potansiyele sahiptir.

Nüfus göstergeleri; eğitim, sağlık, sosyal güvenlik, gıda, barınma ve kentsel hizmetler alanlarında etkin kamu politikalarının öncelikli olduğunu ortaya koymaktadır: Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre Türkiye nüfusu 31 Aralık 2014 tarihi itibarıyla 77 milyon 695 bin 904 kişi oldu. İl ve ilçe merkezlerinde ikamet edenlerin oranı 2013 yılında yüzde 91.3 iken, bu oran 2014 yılında yüzde 91.8'e yükseldi. Belde ve köylerde yaşayanların oranı ise yüzde 8.2 olarak gerçekleşti. Türkiye nüfusunun yüzde 18.5'inin ikamet ettiği İstanbul, 14 milyon 377 bin 18 kişi ile en çok nüfusa sahip olan il oldu. Bununla birlikte resmi verilere göre yaklaşık 1.6 milyon Suriyeli sınırı geçerek Türkiye'ye sığındı. Hastane kayıtlarına göre sadece

kamplarda ise 30 bin Suriyeli çocuk dünyaya geldi. Kamp dışında da en az 30 bin bebeğin doğduğu tahmin ediliyor. Uzmanlar, tam olarak kayıt altına alınamayan mültecilerin sayısının 2 milyonu geçtiğini tahmin ediyor. Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu da mülteci sayısının 3 milyon olabileceği yönünde uyarıda bulunmuştu.

Gelir dağılımı ve servet eşitsizliği, pek çok toplumsal sorunu bağrında taşımaktadır. En zengin kesim ile en yoksul kesim arasındaki makası daraltacak kamu politikalarının geliştirilmesi öncelikli meselelerden biridir:

2014 ortası itibarıyla, Türkiye'nin en zengin yüzde 1'lik kesimi ülkenin toplam servetinin yüzde 54.3'üne sahiptir –2013'teki yüzde 52.3'lük payını arttırarak. Dünyada bu boyutta servet eşitsizliği sadece Rusya'da bulunmaktadır (yüzde 66.2). Occupation (işgal) hareketinin ortaya çıktığı, en zengin yüzde 1'in servetinin en çok sorgulandığı ülke ABD'de bile bu pay yüzde 38.4'dir. Türkiye, 2000-2014 döneminde, en zengin yüzde 1'in servet payını en hızlı arttırdığı ülkeler arasında, yüzde 43'lük artış ile Rusya'yı bile (Rusya'da artış yüzde 25) geride bırakarak dünya birincisi olmuştur (Economist, 2014). CreditSuisse tarafından yayınlanan Küresel Servet Raporu'na göre, 2000 yılında Türkiye nüfusunun en varlıklı yüzde 1'lik kesimi ülkedeki toplam servetin yüzde 38'ini alırken bu oran 2014 yılında yüzde 54'e çıkmıştır. Buna karşılık; toplam hane halkı serveti düşen 11 ülke arasında Türkiye de yer almaktadır. Üstelik servetin düşüş oranının en yüksek olduğu ülkeler arasında Türkiye dördüncü sıradadır. TÜİK'in 2014 verilerine göre nüfusun yüzde 78,5'i "evden uzakta bir haftalık tatili" ekonomik nedenlerle karşılayamadığını beyan etmiştir. Aynı kaynağa göre ortalama hane gelirinin yüzde 69'u, gıda, kira, ulaşım ve ev giderlerine harcanıyor. Eğitime harcanan hane bütçesi yüzde 2; restoran ve hazır yemeğe harcanan hane bütçesi yüzde 6; kültüre harcanan hane bütçesi yüzde 3, buna karşın alkol ve sigara yüzde 4.

Radikal Gazetesi'nin 29 Aralık 2014 tarihli haberine göre ülke genelinde 3 milyon 96 bin 489 ev düzenli yardımlardan faydalanıyor. TÜİK'in aile araştırmasına göre Türkiye'de aile bireyi sayısı ortalama 4. Dolayısıyla 13 milyona yakın nüfus yardım alıyor. Habere göre; "yardımlar kapsamında asgari düzeyde yapılan bir hesaplamayla bu evlerin her birine minimum aylık 600 TL nakit para giriyor" (Radikal, 29 Aralık 2014).

Öte yandan kamu sosyal yardım harcamalarının GSYH'ya oranı bakımından OECD ülkeleri arasında yapılan sıralamada Türkiye, sondan dördüncü sırada yer almaktadır. Türkiye yüzde 12.5 payla OECD ortalaması olan yüzde 21.6'nın da gerisinde yer almaktadır (OECD, 2014).

TÜRK-İŞ ve TÜİK rakamları, çeşitli araştırma raporları ve sosyal yardım harcamaları yoksulluğun boyutunu göstermektedir:

Asgari ücretin aylık net 891,03 TL olduğu 2014'ün ikinci yarısında çalışanların geçim koşulları, TÜRK-İŞ araştırmasına göre 2014 Kasım ayı itibarıyla şu şekildedir (Türk-İş, 2014): Dört kişilik bir ailenin sağlıklı, dengeli ve yeterli beslenebilmesi için yapması gereken gıda harcaması tutarı (açlık sınırı) 1.225

TL; gıda harcaması ile birlikte giyim, konut (kira, elektrik, su, yakıt), ulaşım, eğitim, sağlık ve benzeri ihtiyaçlar için yapılması zorunlu diğer harcamaların toplam tutarı (yoksulluk sınırı) ise 3.990 TL'dir. Aile bireyleri dikkate alınmadan, sadece tek bir çalışanın yaşama maliyeti hesaplandığında, günümüzde karşılığı 1.447,67 TL'ye ulaşmaktadır. Asgari ücret 201'in ilk 6 ayı için net 949 TL, ikinci 6 için ise 1000 TL olarak belirlenmiştir.

TÜRK-İŞ'in Kasım 2014 tarihli Raporu'nda şu sözlere yer verilmektedir:

"Devletin resmi verilerine göre, ülke genelinde ortalama kira tutarı günümüzde ayda 615 TL'dir. Ancak işveren ve hükümet temsilcileri tarafından -işçi kesimi temsilcilerinin muhalefetiyle- belirlenen asgari ücret günümüzde sadece 891,03 TL'dir. Ve özel kesimde bu ücret düzeyinde çalışmak durumunda/zorunda olan milyonlarca işçi bulunmaktadır. Yapılacak düzenlemeyle bu milyonlara yüzbinlerce göçmen ve sığınmacı çalışan da eklenecektir. Bu ücret politikasıyla, insanların çaresizliği istismar edilmektedir. Bu ücret düzeyinde çalışmak durumunda olan milyonlarca işsiz, düşük ücret temelinde sürdürülmek istenen rekabetin ve karlılığın gerekçesi yapılmak istenmektedir."

GALLUP'un 2013 tarihli araştırmasına göre Türkiye, "son 12 ayda yiyecek almaya yetecek paranız olmadığı oldu mu?" sorusuna çocuklu ailelerde yüzde 50, çocuksuz ailelerde yüzde 40 evet yanıtı ile OECD ülkeleri arasında ilk sırada yer almıştır (Gallup, 2013).

Bahçeşehir Üniversitesi Ekonomik ve Toplumsal Araştırmalar Merkezi'nin Nisan 2014 tarihli raporunda, Avrupa Birliği standartlarına göre, Türkiye'de her üç çocuktan ikisinin şiddetli maddi yoksunluk içerisinde yaşamakta olduğu belirtilmektedir. Türkiye çocuklar arasında şiddetli maddi yoksunluk açısından hem Güney Avrupa ülkelerinin hem de daha düşük gelişmişlik düzeyine sahip Macaristan, Romanya gibi ülkelerin oldukça gerisinden gelmektedir. Şiddetli maddi yoksunluk sıklığı Türkiye'nin batı bölgelerinde yüzde 50-55 seviyelerine gerilerken, doğu bölgelerinde yüzde 75'in üzerine çıkmaktadır (BETAM, 2014).

Avrupa Birliği İstatistik Ofisi (Eurostat) tarafından kullanılan ölçüt, Türkiye'de de uygulanmakta olan Gelir ve Yaşam Koşulları Anketleri verileriyle hesaplanmaktadır. Bu ölçüte göre;

- Kira ve faturaların ödenmesi,
- Evin ısınma ihtiyacının yeterince karşılanması,
- Beklenmedik harcamaların karşılanması,
- Her iki günde bir et, balık ya da protein eşdeğer gıdaların tüketilmesi,
- Evden uzakta bir haftalık tatil masrafının karşılanması,
- Bir arabaya,
- Bir çamaşır makinesine,
- Bir renkli televizyona,
- Bir telefona sahip olunması olarak belirlenen

9 kalemden 4'ünü yerine getiremeyen bireyler «şiddetli maddi yoksunluk» içerisinde kabul edilmektedir.

Sıfır ila onbeş yaş arasındaki çocuklarda şiddetli maddi yoksunluk oranı Türkiye'de yüzde 63,5 iken, seçili ülkeler arasında Türkiye'ye en yakın ülke olan Romanya'da bile yüzde 36'dır. Bu oran Yunanistan'da yüzde 16,5, İtalya'da ise yüzde 12,4'e gerilemektedir. Bu oran İspanya'da yüzde 5.2, Almanya'da yüzde 5.7, Fransa'da yüzde 7, İngiltere'de yüzde 7.4'tür (Eurostat ; TÜİK ; BETAM, 2014)

BETAM, rapor sonuna şu notu düşmüştür: "Gerek uluslararası karşılaştırma gerek Türkiye'deki eğilimler Türkiye'de çocuk yoksulluğunun şiddetli ve inatçı olduğunu ortaya koymaktadır. Çocuk yoksulluğunun etkilerinin uzun süreli olduğu, hatta nesiller arası aktarım mekanizmalarının kuvvetli olduğu durumlarda gelecek nesilleri de etkilediği hatırlanarak bu konuda acil ve etkin politikalar geliştirilmesi gerektiği açıktır."

İstihdam göstergeleri ve işsizlik oranları, işsiz nüfus içinde eğitilmiş gençlerin artan oranı istihdama yönelik politikaların önemini ortaya koymaktadır:15-64 yaş grubunda bulunan çalışma çağındaki nüfus, toplam nüfusun yüzde 67'sini oluşturmaktadır (yaklaşık 50 milyon kişi). Ağustos 2014 döneminde 15 ve daha yukarı yaştaki istihdam edilenlerin sayısı, 26 milyon 313 bin kişi, istihdam oranı ise yüzde 46,1 oldu. Bu oran erkeklerde yüzde 65,7, kadınlarda ise yüzde 27 olarak gerçekleşti. Avrupa Birliği'nde kadınların istihdam oranı yüzde 59.1, erkeklerin istihdam oranı yüzde 72.8'dir.

Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) Dünya Nüfus Günü nedeniyle açıkladığı gençlik istatistikleri verilerine göre, Türkiye genelinde 2013 yılında yüzde 9.7 olan işsizlik oranı, 15-24 yaş grubunu içeren gençlerde 2012 yılındaki yüzde 17.5 düzeyinden, yüzde 18.7 düzeyine çıktı. TÜİK verileri, gençlerde işsizliğin öğrenim düzeyi yükseldikçe arttığını ortaya koydu. Buna göre, yükseköğretim mezunu gençlerin işsizlik oranı 2013 yılında yüzde 29.3 düzeyini bulurken, bu oran lise ve dengi meslek okul mezunu gençlerde yüzde 20.2 oldu. Yükseköğretim mezunu genç erkeklerin işsizlik oranı yüzde 23.4 iken, genç kadınlarda ise bu oranın yüzde 34.4 olduğu görüldü.

Türkiye'de 5-17 yaş arası çocukların 893.000'i ekonomik faaliyetlerde çalışıyor. Tarım sektöründe çalışan çocuk sayısı ise 399.000'dur. Türkiye'de 9.3 milyon çalışan kayıt dışıdır ve hiçbir sosyal güvenceleri bulunmamaktadır. İstihdamda yer alan 100 kadından 58,5'i herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna kayıtlı olmaksızın çalışmaktadır.

İnsani gelişim göstergeleri ve özellikle toplumsal cinsiyet eşitliği bakımından etkin kamu politikaları geliştirilmesi gerekmektedir: Ülkelerin, «sağlık ve yaşam süresi», «eğitim», «siyaset» ve «ekonomik eşitlik» bakımından değerlendirildiği 2013 Küresel Cinsiyet Eşitliği Raporu'nda ise Türkiye 136 ülke için yapılan sıralamada 120. sıraya yerleşmiştir. Birleşmiş Milletler'in 2014 tarihli *İnsani İlerlemeyi Sürdürmek: Kırılğanlıkları*

Azaltmak ve Dayanıklılık Oluşturmak başlıklı raporuna göre Türkiye insani gelişim göstergeleri bakımından 187 ülke arasında 69. sırada yer almaktadır. Çok yüksek, yüksek, orta ve düşük insani gelişim seviyesi sınıflandırmasında Türkiye «yüksek insani gelişme» kategorisinde yer alıyor. Bu göstergelere göre Türkiye’de her 100 kişiden sadece 8’i (yüzde 8) başkalarına güveniyor. Bu orana yakın olan ülkelerin tümü iç savaş mağduru ülkelerdir. Türkiye’de devlete güveniyorum diyenlerin oranı ise yüzde 53’tür (BM, 2014).

İnsani gelişmişlik seviyemizin yıllara göre seyrine baktığımızda genel bir iyileşme söz konusudur. 1980 yılında 1 tam puan üzerinden 0.496 olan beşeri kalkınma puanımız, 1990 yılında 0.576, 2000 yılında 0.653, ve 2010 yılında 0.758 olmuştur. Her on yılda yüzdelik artış olarak hesapladığımızda ise 1980’lerde % 6.2, 1990’larda % 5.3, 2000’lerde ise % 8.5 oranında bir gelişme söz konusudur. Beşeri gelişme oranı bakımından 2011’den bu yana bir değişiklik (yükselme ya da gerileme) yoktur.

Tarım alanlarının ve meraların daralması, tarım ve hayvancılıkta yurt içi üretimin yetersiz kalması gıda fiyatlarında artışa ve kimi gıda ürünlerinin ihracatının ithalata dayalı ürünlerle yapılmasına neden olmaktadır. Gıda temini sürekliliği, gıda fiyatları, gıda güvenliği bakımından tarım ve hayvancılık politikaları önemini korumaktadır: 1990’da çalışan nüfusun % 50’si tarım sektöründeyken, günümüzde bu oran % 25’e düşmüştür. 1995-2014 yılları arasında toplam tarım alanı % 11 azalmıştır. Öte yandan dünyada gıda fiyatları sürekli düşerken Türkiye’de artmaktadır.

"Makarna Bulgur Bakliyat, ve Bitkisel Yağ Tanıtım Grubu Başkanı Ahmet Tiryakioğlu sektörlerinde ihracatın ithalata dayalı ürünlerle yapıldığını belirtti. Bunun temel nedeninin yurt içi üretimin yetersizliği olduğunu belirten Tiryakioğlu "Tarım ürünleri yurt içi üretimimiz bazı ürünlerde iç talebi karşılamaktan dahi uzak. Bu nedenle yurt içinden hammadde tedarik edemeyen ihracatçılar ithalata yönelmek zorunda kalmakta. Kurlardaki yükseliş de hammadde maliyetlerini doğal olarak artırıyor. Bu durum gıda temini sürekliliğinin tehlike altında olması anlamına geliyor" diye konuştu" (Hürriyet, 20 Ocak 2014).

Onuncu Kalkınma Planı’nda da belirtildiği üzere; "gıda fiyatlarındaki artışlar, gelirinin büyük bölümünü gıdaya harcayan kesimler açısından olumsuz etkiler doğuracaktır. Ekilebilir arazilerin giderek azalması, gıda güvenliği konusunda kritik riskler barındırmaktadır (10. Kalkınma Planı, 2014-2018: 13). Tüm bu sorunlar tarım ve hayvancılık politikalarının bilimsel analizinin gereğini gösterir.

Eğitim politikası kapsamlı ve çok boyutludur: Eğitimde beşeri ve fiziki altyapı iyileştirilmiş, tüm kademelerde okullaşma oranlarında artış sağlanmış ve derslik başına düşen öğrenci sayısı önemli ölçüde azaltılmıştır. Bu gelişmelere rağmen, ülkemiz okul öncesi eğitim ve ortaöğretime erişimde ve başarı performansını değerlendiren Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (PISA) araştırmasında uluslararası ortalamaların altında kalmıştır.

OECD tarafından yapılan ve tüm üye ülkelerdeki eğitimin kalitesini ölçmeyi amaçlayan PISA eğitim yeterliliği testi sonuçlarına göre, Türkiye’de öğrenim gören öğrenciler 65 ülke arasında matematikte 44’ncü; okuduğunu anlama ve anlatmada 42’nci; Fen Bilgisinde 43’ncü sıradadır. Bununla birlikte Türkiye, OECD verilerine göre 6-15 yaş aralığında öğrenci başına yapılan harcamada, 19 bin 821 dolar ile en son sıradadır. Lüksemburg ise 197 bin 598 dolar ile ilk sırada yer almaktadır.

TEDMEM’in Türkiye Eğitim Atlası’na göre (TEDMEM, 2013), 4. sınıf düzeyini içeren okullarda kütüphanesi olmayan okul oranı Türkiye’de yüzde 24 iken, bu oran uluslararası ortalama yüzde 13, Rusya Federasyonu’nda yüzde 1’dir. 3-4 yaş nüfusunda bir eğitim kurumuna kayıtlı nüfus oranı Türkiye’de yüzde 12, Rusya Federasyonu’nda yüzde 73, OECD ülkeleri ortalamasında yüzde 74, Avrupa Birliği ortalamasında ise yüzde 81’dir. İlkokullarda kalabalık sınıfların olduğu ilk 5 il, İstanbul (37.70), Sakarya (36.39), Kilis (31.88), Kahramanmaraş (31,22), Gaziantep (30.78). Ortaöğretimde sınıflar daha da kalabalık. Ortalama sınıf mevcudu en yüksek il 48 öğrenci ile Hakkâri, onu Diyarbakır, İstanbul, Batman ve Adana takip ediyor. 4. sınıf düzeyinde temel beslenme eksikliği nedeniyle öğretimi aksayan öğrenci oranı yüzde 74, uluslararası ortalama bu oran yüzde 29. Yine 4. sınıf düzeyinde dezavantajlı öğrencilerin bulunduğu okul oranı Türkiye’de yüzde 63’tür.

Sabancı Üniversitesi Eğitimi Reformu Girişimi’nin (ERG) yayımladığı *Türkiye Eğitim Sisteminde Eşitlik ve Akademik Başarı* başlıklı araştırma raporu, Türkiye’de akademik başarının öğrencinin sosyoekonomik durumundan önemli ölçüde etkilendiğine, sosyoekonomik durumu iyi olmayan öğrencilerin okullulaşma ve yüksek akademik başarı olasılıklarının da düşük olduğuna dikkat çekiyor. Rapor, eğitimde erişim, devam ve mezuniyet sorunlarına yönelik hedefli politikalar geliştirilmesinin ve dezavantajlı çocuklara yatırım yapılmasının topluma daha yüksek öğrenci başarısı ve sürdürülebilir kalkınma olarak geri döneceğinin altını çiziyor (ERG, 2014).

Bir başka veriye bakarsak; Türkiye’deki öğretmenler, gelişmiş ülkelere kıyasla düşük maaş almaktadır. Ancak öğretmen maaşının yüksek olduğu ülkelerde, kişi başına düşen milli gelir de yüksektir. Örneğin 2012 rakamlarına bakıldığında, Kanada’da ilköğretmeni başlangıç düzeyinde yıllık yaklaşık 42 bin, İsviçre’de 81 bin, Almanya’da 51 bin, Fransa’da 28 bin dolar maaş almaktadır. Türkiye’de yıllık ilköğretim öğretmen maaşı ise bu rakamların çok altındadır; 13 bin 368 dolar.

Onuncu Kalkınma Planı “etkili, öngörülebilir ve kurumsallaşmış kamu politikaları ile fırsat eşitliği sunan; erişilebilir ve nitelikli kamu hizmetleriyle desteklenen toplumsal ve idari bir yapının oluşturulmasını” amaçlamaktadır. Bu amacı gerçekleştirebilmenin yolu üniversitelerin «toplumsal sorunları çözümleyici ve deşifre edici» işlev yüklenmesine bağlıdır. Yükseköğretim, bilim ve araştırma kurumları olarak üniversiteler de diğer kurumlar gibi

bireylerin ve toplumların emrindedir ve onların mutluluğuna hizmet etmekle yükümlüdür. Bu bağlamda üniversitelerin özgürce düşüncelerini açıklayabilmeleri gerekir.

Kamu Politikası Analizi ve Üniversiteler

Kamu politikası, kamu hizmetleri ile ilgili toplum taleplerinin ortaya çıkması, bu taleplerin devlete taşınma biçimleri ve siyasal-yönetimsel sistemin bu taleplere göre harekete geçerek bir karar alması ya da almaması, alınan kararın uygulanması ve sonrasında uygulamanın değerlendirilmesini içeren bir süreçtir. Bu süreç, demokratik ülkelerde tüm toplumsal kesimlerin ihtiyaç, beklenti ve taleplerini dikkate alarak biçimlenir; birçok kurum ve kişi bu süreçte rol oynar. Bu doğrultuda kamu politikaları oluşturulmasının zaman içinde genişleyen birçok kararı içeren bir hareket modelini kapsadığı ve tek bir karar vermeden daha fazla bir şey olduğu söylenebilir (Andersen, 1994). Modern devletlerde kamu politikaları, toplumun yönetimiyle ilgili işleri planlama aracı olarak çeşitlilik gösterir.

Kamu politikası genel olarak hükümetlerin yapmayı ya da yapmamayı seçtikleri eylem tarzı olarak da tanımlanabilir (Dye, 1005: 1-42). Hükümetin yapmaya karar verdiği şeye değil aynı zamanda hükümetin yapmamaya ya da hareketsiz kalmaya karar verdiği şeye de odaklanan bu tanım çerçevesinde yönetimin herhangi bir toplumsal sorunun çözümünde yalnızca olumlu eylem ve işlemleri değil, aynı zamanda bir şey yapmaması da kamu politikaları olarak görülmektedir. Ayrıca kamu politikaları ile ilgili olarak bu tanıma eklenmesi gereken önemli bir nokta da hükümetlerin yapmaya karar verdikleri şeyle gerçekte yaptıkları arasında çoğu zaman ciddi farklar olmasıdır. Bu anlamda bir kamu politikasının analizi; hükümetlerin ne yaptığını, neden onu yaptıklarını ve bu süreci anlamak ve öğrenmektir. Bir başka deyişle kamu politikasının analizi kamu politikalarının nedenleri ile sonuçlarının tanımlanması ve araştırılmasıdır (Andersen, 1994).

Politika analizi, kamusal sorunların nedenlerini ve politikaların etkilerini ortaya çıkarmak için gerekli verilerin toplanması, verilerin işlenmesi ve bilgi üretilmesi ile yorumlanması aşamalarını kapsamaktadır. Politika analizinde temel hedef karar vericilere nitelikli bilgi üretmektir. Politika analizi politika önerisi/politika alternatifi geliştirmenin aracı olarak da görülebilir. Politika analizcisi, karar verici değildir; kamu politikası geliştirmek ve uygulamak karar vericilerin işidir. Politika analizcisi, karar vericilerin karar vermesine yardımcı olan nitelikli bilgileri hazırlayan ve bunları sistematik bir biçimde sunan kişidir. Bir kamu politikasının analiz edilebilmesi bütüncül bir bakış açısıyla ekonomi, sosyoloji, felsefe, tarih, siyaset bilimi, kamu yönetimi ve ilgili disiplinlerin bir arada kullanılmasını gerektirmektedir (Keskin, 2015). Karar vericiler, bir politika sorunu hakkında ne kadar çok boyutlu ve derinlemesine bilgi sahibi olurlarsa verilen kararın isabet oranı o kadar artar. Kamu politikalarını analiz ederek değerlendirmek özellikle geri besleme

bağlamında oldukça önemlidir. Karar vericilerin yapılan yanlışlardan dönmesi ve gerekli düzeltmelerin yapılabilmesi bu analizlere bağlıdır.

Kamu politikasının anlamak ve açıklamak amacıyla bilimsel analizi ile kamu politikasının desteklenmesi için siyasal analizi birbirinden farklıdır. Hükümetler, siyasal partiler, kamu kurumları, şirketler ya da sivil toplum örgütleri bir politikayı desteklemek amacıyla analiz yaptırabilirler. Bu tür analizlerde uygulamaların değerlendirilmesinde politika aleyhinde çıkabilecek sonuçları açıklamama ya da yönlendirerek politika lehine bir duruma getirmeye çalışmak söz konusu olabilmektedir. Bu nedenle kamu politikasının desteklenmesi amacıyla yapılan siyasal analizler genelde taraflıdır ve ikna etme amaçlıdır. Kamu politikalarının bilimsel analizinde mevcut durum analiz edilmeli, kamu politikaları neden ve sonuçlarıyla birlikte irdelenmeli, tüm yönleriyle kapsamlı bir şekilde ele alınmalı, önceki araştırmaların bulguları değerlendirilmeli, zaman ya da yer bakımından karşılaştırmalı analiz yapılmalı, inceleme her aşamada bilimsel yöntem ve kurallara uygun biçimde yürütülmelidir.

Türkiye’de üniversitelerin toplumsal sorunların tespit edilmesi, tanımlanması, açıklanması; kamu politikalarının oluşumu ve uygulanan politikaların değerlendirilmesi sürecinde rolü ne olmalıdır? Üniversiteler kamu politikalarının oluşumunda etkili bir aktör olarak yer almalı, politikaları izlemeli ve değerlendirmeli, sonuçları kamuoyuyla ve karar alıcılarla paylaşmalıdır.

Pratik Fayda vs Toplumsal Fayda

Türkiye’de kalkınma planından stratejik planlara, parti programlarından meclis görüşmelerine kadar çeşitli kamu politika belgelerini incelediğimizde, siyasal-yönetimsel karar vericilerin üniversite olgusuna yaklaşımını görürüz. Dokuzuncu Kalkınma Planı’nda (2007-2013) üniversite Türkiye’nin Ar-Ge altyapısının bulunduğu başlıca kurum olarak tanımlanmaktadır. Plan üniversite-sanayi işbirliği ve girişimciliğin geliştirilmesine odaklanmıştır. Üniversite-sanayi işbirliği ve girişimci üniversite modeli 2014-2018 yılları arasını kapsayan Onuncu Kalkınma Planı’nın da odak noktasıdır. Dokuzuncu ve onuncu kalkınma planlarında genel itibarıyla ekonominin ihtiyaçlarına duyarlı ve paydaşlarla etkileşim içerisinde olan bir üniversite modeli öngörülmüştür. İş dünyası/özel sektör/sermaye ile üniversite etkileşimi ön plana çıkarılmıştır. Üretilen bilginin ürüne, teknolojiye, hizmete dönüştürülmesi üniversiteler için gözetilmesi gereken temel hedeftir.

Adalet ve Kalkınma Partisi programında üniversite-sanayi işbirliğini geliştirmek, üniversiteyi “pratik faydayı gözetken kurum haline getirmek”, “üniversitelerin toplumdan ve hayattan kopuk bir görüntü arz etmelerinin önüne geçmek” hedeflenmiştir. Program, bilim ve teknoloji politikalarının ana unsurunun bilim ve teknolojiyi, ekonomik ve toplumsal faydaya dönüştürecek mekanizmalar olması gerektiğini belirtmektedir. Cumhuriyet Halk Partisi

programında ise, "sanayi işletmelerinde yenilikçiliğe önem verilecek" başlığı altında "üniversitelerde girişimci geliştirme programlarının yaygınlaştırılması amaçlarına yönelik politikalar kararlılıkla uygulamaya konulacaktır" ifadesi yer almaktadır. CHP programı da bilgi çağı üniversitesi/girişimci üniversite modelini hedef almaktadır. Üniversite ve toplum ilişkisine yönelik olarak sanayi ile ilişkiler vurgulanmakla beraber, üniversitelerin, "daha iyi eğitim için eğitim kadroları, eğitimin içeriği ve araştırma potansiyelleri açısından kendi aralarında yarışan, toplumla, buldukları yöreyle bütünleşen, sanayi kesimleri ve sivil toplum örgütleriyle işbirliği yapan, yerel araştırmalara ve toplumsal değişime katkıda bulunan kurumlar haline getirileceği" belirtilmektedir. Üniversitenin toplumsal değişime katkı işlevinin kapsamı sanayile ilişkilerle sınırlı tutulmamış olmakla birlikte, bu işlevle ne anlatılmak istendiği de açık değildir. Milliyetçi Hareket Partisi programı da yukarıda söz edilen programların tekrarı niteliğindedir. Programın "bilimsel araştırmalara daha fazla kaynak" başlığı altında üniversite-sanayi işbirliği ve üniversitelerin Ar-Ge merkezi olma özelliği vurgulanmaktadır. "Üniversite-girişimci işbirliği" başlığı altında, özellikle, az gelişmiş yörelerde bulunan üniversitelerin, buldukları bölgelerin ekonomik ve sosyal kalkınmaları ile ilgili olarak belirli bir görev üstlenecekleri belirtilmektedir. Halkların Demokratik Partisi'nin programını diğer partilerin programından ayıran özellik üniversite-sanayi işbirliğinin ve girişimci üniversite modelinin anılmamış olmasıdır. Program, üniversitelerin toplumsal sorumluluğu önceleyerek çalışmalarının sağlanacağını belirtmektedir.

Yukarıda anılan politika belgelerine baktığımızda sosyal bilimlerin (tarih, felsefe, edebiyat, sosyoloji, siyaset bilimi, vb.) bilim politikasından ve üniversitenin geleceğinden dışlandığını söylemek mümkündür. Yalnızca mühendislik ve sağlık bilimlerini gören politikalarla üniversite-toplum ilişkisini işler kılmak mümkün görünmemektedir. Öte yandan iş dünyası/özel sektör/sermaye ile üniversite etkileşimi ön plana çıkarılmış; üniversiteler için gözetilmesi gereken temel hedef üretilen bilginin ürüne, teknolojiye, hizmete dönüştürülmesi olarak belirlenmiştir.

Prof. Dr. Yekta Saraç, YÖK Başkanlığı'na atandığı gün Hürriyet Gazetesi'nden Nuran Çakmakçı'yla yaptığı görüşmede üniversitelerin ticarileşmesine ilişkin eleştirileri değerlendirmiş ve üniversitenin varlığının tüm faaliyetleriyle toplum için olduğunu, öyle olması gerektiğini dile getirmişti (Hürriyet, 2014):

"Üniversitelerin, yükseköğretimin ticarileştirmeye yönelik ciddi eleştiriler var. Bu eleştirileri dikkate almamız lazım. Çünkü bu üniversite kültürümüzün, daha olgunlaşmadan yozlaşmaya başlamasını ifade eder. Eskiden üniversite mezunu münevver, aydın, entelektüel demektir. Şimdi bunun yerini iyi ücretle iş bulabilen, iş bitirici kişi profili alıyor. Üniversite hocası için de aynı türden eleştiri var. Hoca öğrenci ilişkisi bilinenden başka tür bir ilişkiye dönüşüyor. Hâlbuki girişimci hoca da ömrünü öğrenci yetiştirmeye adanmış hoca tipi de değerli. Birisi için diğerinin değeri yok sayılmamalı. Üniversitelerimiz girişimci kimliği oluşturmaları ama bunun yanı sıra pragmatist değil kültürlü, aydın vatandaşlar yetiştirmeyi de temin etmeli. Üniversitelerin eğitim, araştırma ve topluma

hizmet fonksiyonları vardır, denildikten sonra bunlardan sadece birisinin öne çıkarılması üniversiteden beklenenler ile ilgili toplumda yanlış bir yönlendirme ve şartlandırma da yapıyor. Hâlbuki üniversitenin varlığı, bütün faaliyetleri ile zaten toplum içindir, öyle de olmalıdır.”

Lima Bildirgesi'nin 15. Maddesi de tüm topluma hizmet işlevine dikkat çekmektedir:

“Tüm yükseköğretim kurumları ilgilerini toplumun karşı karşıya bulunduğu □çağdaş sorunlara yöneltirler. Bu amaçla bu kurumların müfredatları ve faaliyetleri bir bütün olarak toplumun ihtiyaçlarına yanıt verir. Yükseköğretim kurumları, kendi toplumlarında politik baskıları ve insan hakları ihlallerini kınamalılar.”

Sonuç Yerine

Üniversiteler toplumların demokratikleşmesine hizmet etmeli; öğrencilerin kendilerini özgürce gerçekleştirebilmesini sağlamalı; özerkliğini toplumun eleştirisinde kullanmalı; kamu yararını/toplumun genel çıkarını gözetmelidir. Bu bağlamda üniversiteler «toplumsal sorunları tespit etme ve çözümlenme» işlevi yüklenmek durumundadırlar. Bulunduğu ilde yaşayanların, kentsel-kırsal yerleşmelerin ve genel olarak Türkiye'nin iktisadi-toplumsal sorunlarını gündeme taşıyan, bu sorunların çözümü için bilimsel öneriler geliştiren ve kamu politikası oluşum sürecine etki eden üniversite mümkün olabilmelidir.

Susan değil konuşan, özgürce düşüncelerini açıklayan, demokratik, özgür ve yaratıcı bir üniversite mümkündür. Bunun zor olduğu ve zaman alıcı bir çaba gerektirdiği açıktır. Fakat toplumsal gelişmede kısa ve kestirme yollar yoktur.

Kaynakça

- AKP. *Adalet ve Kalkınma Partisi Programı*, www.akparti.org.tr.
- Al Jazeera. 2014, “Susturulmuş Bir Akademik camia var...”, erişim: 11.10.2014, <http://www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/yok-baskani-cetinsaya-susturulmus-bir-akademik-camia-var>.
- Altıparmak, K. 2014, *Bilim Özgürlüğü'nün Savunusu: Nymphomaniac'ı İzlemek*, erişim: 30.06.2014, <http://www.bianet.org/bianet/sanat/155336-bilim-ozgurlugunun-savunusu-nymphomaniac-i-izlemek>.
- Anadolu Ajansı. 25 Haziran 2014.
- Anderson, J. 1994, *Public Policy Making: An Introduction*, Houghton Mifflin, Boston.
- BETAM. 2014, *Üç Çocuktan İki Şiddetli Maddi Yoksunluk Çekiyor*, Bahçeşehir Üniversitesi Ekonomik ve Toplumsal Araştırmalar Merkezi Araştırma Notu 14/164, 22 Nisan.
- BM. 2014, *İnsani İlerlemeyi Sürdürmek: Kırılganlıkları Azaltmak ve Dayanıklılık Oluşturmak*, Birleşmiş Milletler.
- Bruinessen, van M. 2011, “Akademik Özgürlük ve İfade Özgürlüğü: İsmail Beşikçi Vakası”, içinde *İsmail Beşikçi*, der. B. Ünlü & O. Değer, s. 47-56, İletişim, İstanbul.
- CHP. *Cumhuriyet Halk Partisi Programı*, www.chp.org.tr

- Dye, T. 1995, *Understanding Public Policy*, Eight Edition, PrenticeHall, New Jersey.
- Economist. 2014, *Global Wealth Databook*.
- Eğitim-Bir-Sen. 2015, *Rakamlarla 28 Şubat Raporu*, Şubat, Ankara.
- ERG. 2014, *Türkiye Eğitim Sisteminde Eşitlik ve Akademik Başarı*, Sabancı Üniversitesi Eğitimi Reformu Girişimi, Mayıs, İstanbul.
- Eroğul, C. 2014, *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*, (birinci baskı 1970), Yordam Kitap, İstanbul.
- GALLUP. 2013, <http://www.gallup.com/poll/170795/families-struggling-afford-food-oecd-countries.aspx>.
- Halkların Demokratik Partisi. www.hdp.org.tr
- <http://www.sendika.org>, 14 Mart 2015.
- <http://www.mersinolay.net/mersindeki-hakaret-davasinaberaat/#ixzz3UThUaqfV>
- Hürriyet, 2014, "Üniversiteler susturulmuş diyemem ama isteksiz..", erişim: 16.11.2014, <http://www.hurriyet.com.tr/egitim/27590494.asp>.
- Kalkınma Bakanlığı. 2006, *Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013)*, Ankara.
- Kalkınma Bakanlığı. 2013, *Onuncu Kalkınma Planı 2014-2018*, Ankara.
- Keskin, N. E. 2015, *Kamu Politikası Analizi Ders Notları*, Samsun.
- Kılıçbay, M. A. 1989, "Gergin Bekleyiş Mutlu Sona Erdi: Çocuğumuz Üniversiteyi Kazandı", *Türkiye Günlüğü*, (6), Eylül, s. 6-16.
- Lima Bildirgesi. 1988, *Akademik Özgürlük ve Yükseköğretim Kurumlarının Özerkliği*, Dünya Üniversiteler Servisi (WUS) Altmışsekizinci Genel Kurulu, 6-10 Eylül, Lima.
- MHP. *Milliyetçi Hareket Partisi Programı*, www.mhp.gov.tr
- OECD. 2014, *OECD Sosyal Harcama Güncellemesi*, Kasım 2014.
- Önder, İ. 2007, "Üniversite Özerkliği, Bilimsel Özgürlük ve Demokrasi", *Dönüştürülen Üniversiteler ve Eğitim Sistemimiz*, Eğitim-Sen Yayınları, s. 11-26, Ankara.
- Özen, H. 2002, *Entelektüelin Dramı: 12 Eylül'ün Cadı Kazanı*, İmge Yayınları, Ankara.
- Radikal. 29 Aralık 2014.
- TEDMEM. 2013, *Türkiye Eğitim Atlası*, Ankara.
- Timur, T. 2000, *Toplumsal Değişme ve Üniversiteler*, İmge Kitabevi, Ankara.
- Terzi, C. vd. 2013, *Kapitalizm Kısacasında Doğa, Toplum ve Bilim: Onur Hamzaoğlu Olayı*, Yordam Kitap, İstanbul.
- TÜRK-İŞ. 2014, <http://www.turkis.org.tr/dosya/nkhl6TSnMiZH.pdf>.
- Yükseköğretim Kurumları Yönetici, Öğretim Elemanı ve Memurları Disiplin Yönetmeliği* (RG: 21.8.1982/17789) (Ek: RG-29/1/2014-28897).